

Zaak [Veroordeelde] (ACAS003)

Een beknopt relaas van de feiten

Op 11 maart 2008, rond 14.00 uur, hebben [slachtoffer 1] en [veroordeelde] ruzie met elkaar op het Afrikanerplein te Amsterdam. [veroordeelde] moet daarbij klappen en trappen van [slachtoffer 1] incasseren. Later die dag wachten [slachtoffer 1] en [slachtoffer 2] in een auto bij een metrostation in de Bijlmer op een vriend. [slachtoffer 1] zit op de bestuurdersplaats en [slachtoffer 2] op de stoel van de bijrijder. Iemand komt aanrennen en begint op de auto te schieten. [Slachtoffer 2] en [slachtoffer 1] proberen te vluchten. Beiden raken gewond. [Slachtoffer 2] overlijdt aan zijn verwondingen.

Direct na de schietpartij verklaart [slachtoffer 1] dat een 17-jarige [veroordeelde] met rastahaar heeft geschoten en dat hij eerder op de dag ruzie met deze [veroordeelde] gehad heeft. [Veroordeelde] blijkt [veroordeelde] te zijn. Een getuige beweert dat [slachtoffer 1] tegen hem gezegd zou hebben dat hij – [slachtoffer 1] - de schutter niet gezien heeft; [slachtoffer 1] ontkent zo'n mededeling te hebben gedaan en later trekt de getuige zijn verklaring weer in. Er is twee-maal een reconstructie gehouden teneinde vast te stellen of [slachtoffer 1] het gezicht van de schutter überhaupt heeft kunnen zien. Er is geen technisch bewijs dat direct wijst in de richting van [veroordeelde] als schutter. Wel zijn er historische printgegevens van de telefoons en dus ook paalgegevens, getapte telefoongesprekken en opgenomen gesprekken (OVC) tussen [veroordeelde] en zijn vrienden. Uit getuigenverklaringen en getapte telefoongesprekken kan worden afgeleid dat [veroordeelde] na de ruzie op het Afrikanerplein druk bezig is geweest 'een ding' (een wapen) te regelen.

[Veroordeelde] ontkent betrokkenheid bij de schietpartij; hij heeft zich zowel in eerste aanleg als in hoger beroep, grotendeels beroepen op zijn zwijgrecht.

Verloop en stand van de procedure

[Veroordeelde] wordt vervolgd voor moord op [slachtoffer 2], poging tot moord op [slachtoffer 1] en verboden wapenbezit. Hij wordt door de rechtbank Amsterdam op 4 april 2009 vrijgesproken. Gelet op de historische printgegevens en de inhoud van de OVC-gesprekken heeft de rechtbank de overtuiging bekomen dat de veroordeelde ten tijde van de moord en de poging tot moord in de directe nabijheid van de plaats delict aanwezig is geweest en dat hij daar in ieder geval in gezelschap verkeerde van [betrokkene 1] en [betrokkene 2]. "Bewijs dat veroordeelde betrokken is geweest bij het schietincident is weliswaar aanwezig, maar dat is onvoldoende om tot bewezenverklaring van de tenlastegelegde feiten te komen, nu de tenlastegelegde feiten niet als deelnemingsvorm zijn tenlastegelegd", aldus de rechtbank. In hoger beroep is een vordering wijziging tenlastelegging op dit punt toegewezen.

Voorts heeft de rechtbank overwogen dat "de door de verdediging geopperde mogelijkheid dat [slachtoffer 1] het hoofd van de schutter niet heeft gezien op basis van de camerabeelden van de reconstructie niet kan worden uitgesloten". In hoger beroep heeft een tweede reconstructie plaatsgevonden op geleide van beter gespecificeerde gegevens over de lichaamslengte van [slachtoffer 1].

In hoger beroep wordt een aantal betrokkenen nogmaals gehoord door een raadsheer-commissaris; ze kunnen zich dan hun eerdere verklaringen niet herinneren, de gebeurtenissen niet meer herinneren of beroepen zich op hun verschoningsrecht. Op 1 juni 2011 veroordeelt het Hof Amsterdam [veroordeelde] tot 15 jaar gevangenisstraf wegens het medeplegen (in de rol van schutter) van moord en poging tot moord, en verboden wapenbezit. Het hof sluit niet uit dat ook andere deelnemers aan de getapte gesprekken bij de onderhavige feiten betrokken waren, maar niet in de hoedanigheid van schutter. Er worden geen anderen veroordeeld.

Het Hof baseert de veroordeling op een samenstel van bewijsmiddelen. Kort samengevat komen die bewijsmiddelen op het volgende neer:

- Verklaring van [slachtoffer 1], met de uitleg van het Hof waarom het Hof die verklaring betrouwbaar vindt¹;
- Herkenning door [slachtoffer 1] van de schutter als degene met wie hij ([slachtoffer 1]) die dag ruzie had gehad;
- Reconstructie die uitwijst dat [slachtoffer 1] voldoende zicht gehad kan hebben op de schutter;
- De verklaring van getuige [getuige 1], terzake de kleding van de schutter (gecombineerd met de leugenachtige ontkennen van veroordeelde zelf op dat punt);
- Verklaring van getuige [getuige 2] over de gebeurtenissen eerder op de dag en het telefoongesprek dat veroordeelde voert en waarin hij spreekt over het halen van “dat ding”;
- Verklaring van [getuige 3] die aansluit bij de verklaring van [getuige 2] en de historische printgegevens;
- Inhoud van OVC-gesprekken;
- Paalgegevens van de telefoons van veroordeelde en met name ook van zijn contacten;
- De getuigenverklaringen over een blauwe Opel Astra en de beschikbaarheid daarvan en de OVC-gesprekken daarover.

Een cassatieberoep wordt op 17 april 2012 door de Hoge Raad verworpen.

Verzoek van de veroordeelde en zijn raadsman

Bij brief van 8 februari 2013 heeft de raadsman van [veroordeelde] ex artikel 461 lid 1 Sv gevraagd om nader onderzoek in te stellen naar de aanwezigheid van een grond voor herziening als bedoeld in artikel 457 lid 1 onder c Sv.

De raadsman heeft zijn verzoek onderbouwd met een schriftelijke verklaring (d.d. 10 mei 2012) van [betrokkene 3], de partner van de inmiddels overleden [betrokkene 1]. [Betrokkene 1] is in november 2010 doodgeschoten.

[Betrokkene 3] beweert in haar op schrift gestelde verklaring dat [betrokkene 1] tegen haar heeft gezegd dat er geschoten was op jongens in de Venserpolder. [Betrokkene 1] zou gezegd hebben dat [veroordeelde] niets met de dood van de jongen te maken heeft gehad.

De raadsman verzoekt om nader onderzoek naar de verklaring van [betrokkene 3] “en wel door haar te laten horen door de Rechter-commissaris, belast met de behandeling van strafzaken dan wel door u in goede justitie te bepalen overige onderzoekers.” De raadsman heeft beschreven welke onderwerpen bij een dergelijk verhoor aan de orde zouden moeten komen.

Verzoek van de Procureur-Generaal

Bij brief d.d. 26 maart 2013 heeft de Procureur-Generaal op de voet van artikel 462 Sv advies gevraagd over de wenselijkheid van een nader (feiten)onderzoek als bedoeld in artikel 461, eerste lid Sv. De Procureur-Generaal heeft daarbij geen andere of aanvullende vragen gesteld.

¹ p. 8 van het arrest van Hof d.d. 1 juni 2011.

Het wettelijk kader voor de behandeling van het verzoek

Op grond van artikel 462, eerste lid van het Wetboek van Strafvordering is de Adviescommissie afgesloten strafzaken belast met de advisering over de *wenselijkheid* van een nader onderzoek als bedoeld in artikel 461, eerste lid. Dat advies kan uitgebracht worden aan de procureur-generaal bij de Hoge Raad (art. 462, lid 1, Sv) of aan de Hoge Raad zelf (art. 469, lid 1, Sv). In de Nota van Toelichting bij het Besluit adviescommissie afgesloten strafzaken wordt opgemerkt dat onder de vraag naar de wenselijkheid van een nader onderzoek, kan worden begrepen de vraag naar de *vraagstelling* en *inrichting* van dat onderzoek (§ 2.1). Ook kan de commissie adviseren om in het kader van een nader onderzoek de door haar wenselijk geoordeelde onderzoekshandelingen te doen uitvoeren (Nota van Toelichting bij artikel 8 van het Besluit adviescommissie afgesloten strafzaken).

De onderzoeksactiviteiten van de commissie

Uit de commissie zijn de leden Merckelbach en Nieuwenhuis belast met de voorbereiding van het advies. Daartoe heeft Nieuwenhuis op 19 juni 2013 op het kantoor van de secretaris het dossier bestudeerd en heeft Merckelbach de hem op zijn verzoek toegezonden delen van het dossier bestudeerd. Zij hebben hun bevindingen besproken. De bewijsconstructie van het Hof, alsook het requisitoir en het pleidooi in hoger beroep zijn aanleiding geweest om speciale aandacht te besteden aan de volgende delen uit het dossier:

- Het PV (d.d. 25-10-2010) van het onderzoek ter terechtzitting van het Amsterdamse Hof, waarin de 2de reconstructie ter sprake komt (en waarin de jongste raadsheer concludeert dat “het hof heeft waargenomen dat vanaf speeltijd ‘20.53’ het hele lichaam van de stand-in van de schutter is te zien, inclusief zijn hoofd”).
- Het PV van het verhoor van de veroordeelde/aangever [slachtoffer 1] d.d. 11-3-2008, waarin deze vertelt dat hij die dag ruzie heeft gehad met [veroordeelde], hij een beschrijving geeft van de uiterlijke kenmerken van [veroordeelde] en het volgende zegt over iets wat een paar uur eerder gebeurde: “Ik zag in een flits de [veroordeelde] met wie ik die middag een woordenwisseling had gehad en zag ook dat hij een groot zilverachtig ding had wat [veroordeelde] met twee handen vasthield.”
- Het PV van het verhoor van de veroordeelde/aangever [slachtoffer 1] d.d. 12-3-2008, waarin deze zegt: “Ik keek naar rechts en ik zag die [veroordeelde] aan komen sluipen. Ik zag dat hij met gebogen knieën en kromme rug liep, terwijl hij met 2 gestrekte armen een grijs-achtig vuurwapen vasthield, die hij schuin naar de grond gericht hield. Op dat moment stond [veroordeelde] op nog niet eens 2 meter afstand van mijn auto. Het was een pistool, geen revolver. Ik zag het duidelijk in het donker. Er was straatverlichting.”
- Het PV van het verhoor van de aangever [slachtoffer 1] d.d. 7-5-2008, waarin deze verklaart over de kleding van [veroordeelde]: “Volgens mij had hij ook dezelfde kleding aan als die middag, namelijk een trui met rood erin en een zwarte jas.”
- Het PV van onderzoek naar [veroordeelde] d.d. 12-3-2008, waarin de verbalisant meldt dat getuigen van de schietpartij opmerkten dat de schutter een rode trui droeg.²
- De PV's van de verhoren van veroordeelde [betrokkene 1] d.d. 28-5-2009 en 29-5-2008.

Na de relevante stukken te hebben bestudeerd en na onderlinge consultatie is het preadvies door Nieuwenhuis en Merckelbach opgesteld en in de vergadering van de commissie van 5 juli 2013 besproken.

De bevindingen van de commissie

De vraag die thans voorligt, is of de verklaring van [betrokkene 3] van dien aard is dat onderzoek ernaar aannemelijk zou kunnen maken dat zij de allure van een novum heeft of potentieel tot een novum kan leiden.

² PV bevindingen D1 0003 en 0004.

De verklaring werd aan de raadsman van verzoeker als brief toegezonden en is gedateerd 10 mei 2012, meer dan 4 jaren derhalve nadat de fatale schietpartij waarvoor verzoeker werd veroordeeld, plaatsvond. De crux van de verklaring is dat [betrokkene 3] een relatie heeft gehad met [betrokkene 1] tot aan zijn dood op 14 november 2010 en dat [betrokkene 1] haar er deelgenoot van heeft gemaakt dat verzoeker eigenlijk niets te maken had met zaak waarvoor hij - verzoeker - is veroordeeld. [Betrokkene 3]: “Over de zaak zelf waar [veroordeelde] in Hoger Beroep voor veroordeeld is weet ik niet zo veel. Wel weet ik dat [betrokkene 1] er wat mee te maken heeft en [veroordeelde] niet.”

Indien [betrokkene 3] in haar soms onduidelijk geformuleerde brief naar waarheid heeft verklaard, blijft onzeker of haar bron de waarheid heeft gesproken.

De waarde van haar brief als getuigenverklaring is buitengewoon problematisch. Nog belangrijker is dat het problematische karakter van de verklaring door vervolgonderzoek onmogelijk te redresseren valt. Dat heeft met de volgende overwegingen te maken:

1. De verklaring is een *de auditu*-verklaring. Van dat type verklaring is bekend dat het gepaard gaat met een aanzienlijk verlies aan belangrijke context-informatie.³ Dus als [betrokkene 3] meldt dat [betrokkene 1] haar vertelde dat hij zelf vaker op iemand had geschoten, en dat [veroordeelde] “eigenlijk niets ermee te maken had”, en dat [betrokkene 1] dacht dat hij en [veroordeelde] met elkaar werden verward omdat ze op elkaar leken, en dat [betrokkene 1] destijds zijn lange rasta vlechten afknipte om niet meer herkend te worden, dan blijft de context waarin deze mededelingen door [betrokkene 1] zijn gedaan onduidelijk. Aannemen dat er een samenhang is tussen deze mededelingen zou een overinterpretatie zijn, nu aannemelijk is dat zowel [betrokkene 1] als verzoeker bij meerdere zaken waren betrokken.
2. Dit klemmt des te meer omdat de verklaring betrekking heeft op conversaties met [betrokkene 1], die tenminste anderhalf jaar terug in de tijd hebben plaatsgevonden. De wetenschap terzake leert dat met zo’n termijn de kans op omissies aanzienlijk is. Het komt er op neer dat met het verstrijken van de tijd – in termen van dagen en weken – detailinformatie vergeten wordt en herinneringen steeds meer de vorm aannemen van inferenties.⁴
3. Een bijkomend – en in deze context belangrijk – punt is de gevoeligheid voor post-hoc informatie. Naarmate de tijd verstrijkt, zal blootstelling aan potentiële misinformatie een sterkere invloed hebben op verklaringen, die in dit geval vanwege het doorgeef-karakter (*de-auditu*) toch al ondergespecificeerd zijn. Dat kan leiden tot commissiefouten (inaccurate herinneringen die onjuist zijn, maar worden beleefd als accuraat en met stelligheid naar voren worden gebracht).⁵ Dat het probleem van post-hoc informatie hier relevant is blijkt eruit dat [betrokkene 3] als volgt verklaart: “Na [betrokkene 1]’s dood zijn op een roddelsite www.mamjo.com, allerlei zaken naar bovengekomen. Ik kreeg een hele andere kijk op [betrokkene 1]. Hij had met veel meer zaken te maken dat wat hij mij heeft verteld. Ook heb ik toen gelezen dat [betrokkene 1] de moordenaar was in de zaak van [veroordeelde], en elders op de site werd dat nog een keer herhaald in een ander topic.”
4. De *de auditu*-verklaring van [betrokkene 3] is – samenvattend - hoogst problematisch omdat zij betrekking heeft op ver weg in tijd liggende conversaties, waarbij zodoende rekening gehouden moet worden met verlies van essentiële contextinformatie en – vanwege blootstelling aan mogelijke post-hoc (mis)informatie – het inaccuraat toeschrijven van informatie aan [betrokkene 1]. Noch de ene tekortkoming (aanmerkelijk risico op omissies),

3 Zie daarover McGough, L.S. (1999). Hearing and believing hearsay. *Psychology, Public Policy, and Law*, 5, 485-498. Zie ook Park, R.C. (2003). Visions of applying the scientific method to the hearsay rule. *Michigan State Law Review*, 1149, 1171-1174.

4 Bijvoorbeeld Koriat et al. (2000). Toward a psychology of memory accuracy. *Annual Review of Psychology*, 51, 481-537.

5 Bijvoorbeeld. Frost, P. (2000). The quality of false memory over time. *Psychonomic Bulletin and Review*, 7, 531-536.

noch de andere tekortkoming (aanmerkelijk risico op commissies) laat zich in vervolgonderzoek redresseren, om de simpele reden dat de verklaring van [betrokkene 3] nooit meer te toetsen valt aan haar bron, [betrokkene 1], die immers op 14-11-2010 overleed. In haar schriftelijke verklaring zijn ook geen aanknopingspunten te vinden voor collaterale informatie die anderen zouden kunnen verstrekken en die de essentie van haar verklaring zou kunnen schragen. Zulke informatie is de commissie ook anderszins niet bekend.

5. De implicatie van de verklaring van [betrokkene 3] is dat slachtoffer en getuige [slachtoffer 1] het mis had toen hij vrijwel direct na de schietpartij van 11 maart 2008 de verzoeker als schutter noemde. Tijdens de daaropvolgende verhoren heeft [slachtoffer 1] aan die verklaring vastgehouden. Zijn verklaringen terzake waren geen beschrijvingen en identificatiepogingen van een voor [slachtoffer 1] onbekende persoon, maar hadden betrekking op iemand waarmee [slachtoffer 1] diezelfde dag ruzie had gehad. De identificatie van voor waarnemers vertrouwde gezichten komt snel – ruim binnen de seconde - tot stand.⁶ Vertrouwdheid met een gezicht maakt dat de waarnemer ook gedegradeerde versies van zulke gezichten tamelijk goed kan identificeren.⁷ In het onderhavige geval mag men op grond van elders in het dossier aanwezige informatie er vanuit gaan dat [slachtoffer 1]’ afstand tot de schutter op het moment van identificatie hooguit een paar meter bedroeg en dat de belichtingscondities zich ergens in het bereik van 3-10 lux bevonden. Onderzoek laat zien dat met dergelijke parameters de kans op correcte identificaties hoog is.⁸ De details die [slachtoffer 1] in zijn verklaringen over de schutter weet te melden - zwarte jas, iets roods eronder, zilverkleurig wapen – worden bevestigd door andere getuigen.⁹ Het punt is dat de snel tot gestand gekomen verklaringen van ooggetuige [slachtoffer 1] de vertraagde *de auditu*-verklaring van [betrokkene 3] tegenspreken en dat in het relaas van [betrokkene 3] geen aanknopingspunten te vinden zijn om aan te nemen dat [slachtoffer 1] dwaalde. Dat geldt eens te meer omdat [betrokkene 3] beweert uit [betrokkene 1]’s mond te hebben opgetekend dat [veroordeelde] niet eens aanwezig was op de p.d. terwijl zijn afwezigheid niet aannemelijk is gelet op de paalgegevens en de OVC-gesprekken.

Conclusie

De commissie heeft in het verzoek van de veroordeelde en zijn raadsman onvoldoende aanknopingspunten gevonden voor een zinvol onderzoek naar het bestaan van gronden voor herziening van de veroordeling.

Tilburg, 23 juli 2013

C.J.C.F. Fijnaut,
Voorzitter Adviescommissie afgesloten strafzaken

6 Ramon, M. et al. (2011). The speed of recognition of personally familiar faces. *Perception*, 40, 437-449.

7 Sinha, P. et al. (2006). Face recognition by humans; Nineteen results all computer vision researchers should know about. *Proceedings of the IEEE*, 94, 1948-1962.

8 De Jong, M. et al. (2006). Familiar face recognition as a function of distance and illumination: A practical tool for use in the courtroom. *Psychology, Crime & Law*, 11, 87-97.

9 Bijvoorbeeld de getuige [getuige 1]; verhoor d.d. 11 maart 2008 p. E1-0023.